

Результаты. На основании проведенного исследования доказана значимость проблемы социально ответственного поведения и финансово прозрачной деятельности предприятий для возобновления гармонизации отношений общества с предпринимательской средой, что следует считать одной из предпосылок возвращения доверия между ними. Понимание предприятиями необходимости внедрения принципов открытости и прозрачности в свою деловую практику способно обеспечить эффективное и постоянное экономическое развитие Украины на принципах социальной и финансовой ответственности.

Ключевые слова: социальная ответственность, стейкхолдеры, финансовая прозрачность, корпоративное управление, предприятие, доверие.

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ

УДК 657.221

Брадул О. М.,

д-р екон. наук, проф.,

Шепелюк В. А.,

канд. екон. наук,

ст. викладач кафедри облік і аудит,

Донецький національний університет

економіки і торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського,

м. Кривий Ріг, Україна,

e-mail: vera-ronya@yandex.ru

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В УКРАЇНІ

UDC 657.221

Bradul O. M.,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Sepeliuk V. A.,

Candidate of Economic Sciences,

Donetsk National University of

Economics and Trade

named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,

Kryvyi Rih, Ukraine,

e-mail: vera-ronya@yandex.ru

REALITIES AND PROSPECTS OF ACCOUNTING PROFESSION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Мета. Проаналізувати сучасний стан розвитку бухгалтерської професії в Україні, розкрити основні напрямки та шляхи підвищення конкурентоспроможності бухгалтерів на ринку праці в Україні.

Методи. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми пізнання. У роботі використано методи аналізу, групування, абстрагування, узагальнення, індукції та дедуції.

Ключові слова: бухгалтер, міжнародні стандарти фінансової звітності, професійна діяльність, професія бухгалтера, спеціаліст, сертифікат.

Постановка проблеми. Поступова зміна інституційних умов функціонування суб'єктів господарювання, реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних вимог сприяють тому, що на сучасному етапі в багатьох теоретичних доробках науковців досліджуються питання подальших напрямів розвитку бухгалтерської професії, визначення змісту поняття «професійний бухгалтер» та вимог до нього. Також до цього часу ведуться дискусії з приводу формулювання

ознак професійних бухгалтерів та визначення їх статусу.

Ці та інші проблеми стримують розвиток професії бухгалтера та вимагають від наукових, державних й професійних шкіл пошуки нової стратегії формування вітчизняного інституту бухгалтерів в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні проблеми формування бухгалтерської професії в Україні відображені у працях вітчизняних вчених: Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Петрук О. М., Прилипко С. І., Чижевська Л. В. та ін. Незважаючи на різноплановість та глибину проведених цими науковцями досліджень, недостатньо вирішеною залишається проблема систематизації якостей професійного бухгалтера для створення комплексної картини бачення професії бухгалтера в сучасних умовах. У зв'язку з цим проблема освіти бухгалтерів потребує спеціального дослідження, потрібно визначити її місце в системі бухгалтерського обліку та основні шляхи розвитку даної професії.

Мета статті. Проаналізувати сучасний стан розвитку бухгалтерської професії в Україні, розкрити основні напрями та шляхи підвищення конкурентоспроможності бухгалтерів на ринку праці в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з елементів ринкової економіки в Україні є ефективно організована бухгалтерська справа. Професія бухгалтера – одна з найдавніших і одна з найпоширеніших серед економічних професій. Бухгалтери відіграють життєво важливу роль в наданні доказової і правильної інформації, необхідної для прийняття рішень щодо постачання, найму кадрів і використання ресурсів, від чого залежить ефективність ринкової економіки. Це стосується як внутрішніх бухгалтерів, які обслуговують підприємства шляхом надання інформації для прийняття управлінських рішень, так і зовнішніх, однією з основних функцій яких є полегшення функціонування ринку капіталу через забезпечення достовірності фінансових звітів підприємств.

Історія бухгалтерської професії починається у середньовічні часи. Слово «бухгалтер» з німецької означає «книгознавець», адже раніше надходження і витрати товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів записували в спеціальну книгу.

1494 року Лука Пачолі публікує свою роботу з математики під назвою «Сума арифметики, геометрії, дробів, пропорцій і пропорційності» Один з розділів, який називається «Трактат про обчислення та записи» який , містить формулювання основних принципів сучасного бухгалтерського обліку (подвійний запис, дебет, кредит, баланс), в якій він розтлумачував купцям сенс найпростіших бухгалтерських операцій – дебету, кредиту та балансу. Сьогодні таких операцій набагато більше, а професія бухгалтера набула надзвичайної суспільної значущості [1].

Як стверджує Л. Чижевська, професія бухгалтера увійшла до ключових, найнеобхідніших для розвитку країни, чий внески та досягнення привертають увагу громадськості. На її думку, ця професія залишається привабливою для молоді, але стає дедалі складнішою для опанування [2].

У навчальному посібнику «Моя професія бухгалтер, фінансист», професор Бутинець Ф. Ф. зазначає, що сучасний бухгалтер – це:

– насамперед менеджер, який здійснює керівництво колективом. Отже, він повинен бути аналітиком, оскільки прийняття рішень здійснюється на основі системного аналізу ситуацій;

– висококваліфікований спеціаліст у питаннях правового, податкового та іншого законодавства. Він повинен чітко орієнтуватися в бізнес-середовищі та швидко реагувати на зміни в ньому;

– фінансист, який вмє грамотно розпоряджатися грошовими коштами підприємства [3].

Зарубіжні дослідники М. Р. Метьюс та М. Х. Перера виокремлювали ряд особливостей, якими характеризується бухгалтерська професія:

1) професія припускає дотримання певних правил і стандартів, які відносяться не тільки до професійних знань, вмінь і навичок, але й того, як практики забезпечують свою відповідність цим нормам;

2) компетентність повинна поєднуватися з професійною чесністю;

3) діяльність професіонала, що протікає у взаєминах з людьми, покладає на нього особливі обов'язки;

4) професія не ставить собі за мету отримання прибутку. У такому контексті має значення рівень обслуговування та якість виконуваної роботи;

5) чим більше праця є професійною, тим більша відповідальність покладається на працівника;

6) із соціальної точки зору професія являє собою організовану групу, яка сформована в постійній взаємодії з суспільством, виконує соціально значущі функції за допомогою системи формальних і неформальних відносин, створює свою субкультуру як передумову успіху в кар'єрі [4].

На думку С. М. Дячук, професійний бухгалтер – особа (суб'єкт професійної бухгалтерської діяльності), яка отримала право надавати професійні послуги клієнтові завдяки наявності сертифіката міжнародного зразка (за кваліфікаційною програмою, визнаною в усьому світі і, яка є членом однієї із професійних громадських організацій бухгалтерів [5].

Однак, незважаючи на численні дослідження професійної діяльності бухгалтерів, науковцями так і не сформульовано однозначного загальноприйнятого визначення терміна «професійний бухгалтер». Відсутнє і чітке розуміння статусу професійного бухгалтера у вітчизняному законодавстві.

У чинній редакції Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV відсутнє визначення професійного бухгалтера [6].

Сьогодні термін «професійний бухгалтер» наводиться у Міжнародних стандартах аудиту, Міжнародних стандартах освіти, Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку в державному секторі:

– згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі професійний бухгалтер (Professional accountant) – це особи, які є суб'єктами професійної бухгалтерської практики (зокрема, самостійні професійні бухгалтери практики, товариства чи корпоративні об'єднання), зайняті у промисловості, торгівлі, державному секторі чи в освіті і є членами організації – члена МФБ;

– відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів та Міжнародних стандартів аудиту термін «професійний бухгалтер» необхідно застосовувати до осіб, які працюють у сферах, пов'язаних з бухгалтерським обліком, аудитом, фінансами та оподаткуванням, та мають відповідну підтверджену кваліфікацію;

– у міжнародних стандартах освіти наводиться визначення професійного бухгалтера як особи, яка є членом організації-члена Міжнародної організації бухгалтерів [7].

На думку Міжнародної федерації бухгалтерів, термін «професійний бухгалтер» стосується усіх, для кого написані Міжнародні стандарти та, хто повинен їх застосовувати. МФБ розглядає універсальне тлумачення цього терміну як гарантію успішного використання усіх розроблених стандартів, незалежно від національних, законодавчих та галузевих особливостей.

В сучасних умовах господарювання змінюється характер праці бухгалтера від виконавчого до творчого, що потребує глибокого з'ясування проблем при підготовці інформації для прийняття управлінських рішень. Сьогодні посилюється креативність

бухгалтерської професії. Сучасний бухгалтер не тільки технічно здійснює облік, а й веде велику роботу з планування, контролю, аналізу, готує інформацію, яка сприймається менеджерами для прийняття управлінських рішень.

Свої професійні знання бухгалтер може застосувати у таких сферах:

- банківська діяльність;
- інші установи фінансового посередництва (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, лізингові компанії, фінансові компанії тощо);
- бюджетні установи;
- державні органи контролю;
- суб'єкти господарювання малого і великого бізнесу.

Так, в Україні важливого значення в розвитку професійної діяльності бухгалтерів набуває інституційний підхід, який широко використовується в різних економічних науках. Під ним розуміють (від лат. *institutum* – встановлення, пристрій, установа) – учення, яке розглядає значення різних інституцій, а також їх взаємодію в області прийняття певних рішень [8].

Першим для забезпечення розвитку бухгалтерського обліку в Україні, інституційний підхід розглянув В. М. Жук. На думку вченого: «... формування інституту професійних бухгалтерів є найбільш складною складовою інституціонального забезпечення розвитку бухгалтерського обліку» [9].

Досягнення Україною західних успіхів розвитку професії бухгалтера неможливе без інституціональних змін. Такі зміни потрібні на всіх щаблях інституціонального забезпечення вирішення цього питання [10].

Сьогодні бухгалтер є активним учасником процесу управління. Він повинен не тільки вільно володіти практичними навиками з оперативного, фінансового та управлінського обліку, знаннями законодавчо-нормативної документації щодо бухгалтерського обліку в цілому, контролю, господарського, трудового та податкового законодавства, володіти навиками аналітичної роботи, здійснювати контроль за якістю ведення бухгалтерського обліку, добре знати новітні системи інформаційного забезпечення, проте й уміти накопичувати інформацію, проводити її аналіз і проводити підготовку інформації для прийняття управлінських рішень, а в багатьох випадках приймати її самостійно в межах своєї компетенції. Адже праця бухгалтера носить і творчий характер, а саме:

- відносно організації, методики та способів ведення бухгалтерського обліку, що потребує бухгалтерського судження;
- підготовкою для задоволення певних внутрішніх і зовнішніх споживачів різноманітною за характеристиками та складом інформацією;
- підготовкою та складанням внутрішньої звітності для потреб менеджменту тощо.

Сучасні тенденції світового економічного розвитку диктують українському бухгалтеру необхідність переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Попит на дипломованих фахівців в даній області зростає. Враховуючи потребу, що зростає в подібній підготовці фахівців, всесвітньо визнана Асоціація Присяжних Сертифікованих Бухгалтерів (АССА, Великобританія) запропонувала диплом *DipIFR* в російськомовному варіанті. АССА *DipIFR* – це англійський іспит, який проводиться російською мовою. Останній є частиною великої сертифікації АССА. *DipIFR* – це відокремлена частина, але диплом видає АССА та іспит проводиться під егідою асоціації. Програма *DipIFR* дає основоположні знання принципів і правил застосування міжнародних стандартів фінансової звітності російською мовою.

Програма *CIPA* – це єдина всеосяжна російськомовна програма міжнародної сертифікації професійних бухгалтерів. Назва програми – це скорочення англомовного назви сертифіката *CIPA* (*Certified International Professional Accountant*:

Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер). Володарі сертифікатів CAP/ CPA отримують право додавати назву сертифіката до свого підпису, що відповідає міжнародній практиці. Програма CPA складається з трьох компонентів: навчання, проведення іспитів та сертифікації [11].

Однак сертифікація бухгалтерів в Україні на сьогодні не надає гарантії захисту користувачів бухгалтерської інформації від фальсифікації фінансової звітності, шахрайства і «для того, щоб зараз здобути сертифікат CPA, – пише д-р економічних наук, Жук В. М., – необхідно витратити близько 20 тис. грн, що включає також плату за участь у іспитах» [10].

Таким чином, незважаючи на явні організаційні та навчально-методичні переваги програми CPA, вона все частіше стає об'єктом критики з боку бухгалтерської науково-професійної спільноти країн СНД. Серед причин цього: запізнення в її оновленні по змінам в МСФЗ, розбіжність у вимогах до змісту по країнах СНД, відсутність фінансування на вдосконалення та популяризацію програми у зв'язку із закінченням проекту USAID, байдужість державних інституцій, регуляторних органів більшості країн СНД (в т. ч. і в Україні) до цього проекту, ігнорування національних традицій бухгалтерського обліку, в ній відсутній курс з обліку за національними стандартами, що значно знижує практичну цінність програми [10].

Висновки. Бухгалтерська професія сприяє тому, що завжди буде попит на таких фахівців. Сучасний бухгалтер має бути високоосвіченою, компетентною людиною, з кваліфікацією, яка відповідає вимогам професії, суспільства, часу; бути яскравою, неординарною і всебічно розвинутою особистістю, що постійно удосконалює свій професійний рівень; сучасний бухгалтер – це комунікабельний, здатний до продуктивного ділового спілкування спеціаліст, який розбирається в питаннях обліку контролю та оподаткування. Проте водночас має бути спокійною, розсудливою, виваженою людиною.

Отже, в Україні необхідно створити таку систему постійного підвищення кваліфікації бухгалтерських кадрів, яка б відповідала стандартам освіти Міжнародної федерації бухгалтерів. Крім того, необхідно запровадити на законодавчому рівні визначення нових термінів, зокрема: бухгалтер, бухгалтерські послуги, державний бухгалтер, професійний бухгалтер. Це значно розширить понятійний апарат бухгалтерського обліку та поліпшить його якість.

Список літератури/References

1. Эволюция профессии «бухгалтер» // Профорientация [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://prof.osvita.org.ua/ru/guide/history/6.html>. – 01.01.2011. – Загл. с экрана.

Evolyutsiya professii "buhgalter" [The evolution of the profession "accountant"]. *Proforientatsiya* [Professional orientation], 2011. Available at: <http://prof.osvita.org.ua/ru/guide/history/6.html>. (accessed 01 January 2011).

2. Чижевська, Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку [Текст] : монографія / Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007.

Chyzhevska, L. V (2007). *Bukhhalterskyi oblik yak profesiina diialnist: teoriia, orhanizatsiia, prohnoz rozvytku: monohrafiia* [Accounting as professional activity: theory, organization, development projection: monograph]. Zhytomyr, ZhDTU Publ.

3. Моя професія бухгалтер, фінансист : навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинця, І. А. Панченко. – Житомир : ЖТДУ, 2005. – 156 с.

Butyntsia, F. F., Panchenko, I. A. (2005). *Moya profesiya bukhhalter, finansyst* [My profession accountant, financier]. Zhytomyr, ZhDTU Publ., 156 p.

4. Метьюс М. Р. Теория бухгалтерского учета / М. Р. Метьюс, М. Х. Б. Перера ; пер. с англ. Э. И. Гогия, Я. В. Молотюк, И. А. Смирновой. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 663 с.

Mathews, M. R., Perera, M. H. B. (1996). *Accounting Theory & Development* – third edition. Melbourne, 663 p.

5. Дячук С. М. Теоретичні засади розвитку професії бухгалтера / С. М. Дячук // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 4. – С. 103–109.

Diachuk, S. M. (2010). *Teoretychni zasady rozvytku profesii bukhhaltera* [Theoretical foundations of accounting profession development]. *Oblik i finansy APK* [Accounting and Finance of AIC], no. 4, pp. 103-109.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.99 № 996–XIV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. – 01.01.2017. – Загол. з екрана.

The Verkhovna Rada of Ukraine (2017). The Law of Ukraine “On accounting and financial reporting in Ukraine”. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. – 01.01.2017.

7. Кодекс етики професійних бухгалтерів [Електронний ресурс]: Міжнародна федерація бухгалтерів, затверджений рішенням АПУ від 30.11.2006 № 168/7. – Режим доступу : <http://www.studfiles.ru/preview/4451643/>.

Kodeks etyky profesiinykh bukhhalteriv [Professional accountants code of ethics], 2006. Available at: <http://www.studfiles.ru/preview/4451643/>.

8 Википедия: свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>.

Vikipediya: svobodnaya entsiklopediya. Available at: <http://ru.wikipedia.org>.

9. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки [монографія] / В. М. Жук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 648 с.

Zhuk, V. M. (2009). *Kontseptsiya rozvytku bukhhalterskoho obliku v ahrarnomu sektori ekonomiky: monohrafiia* [Concept of accounting development in the agricultural sector of economy: monograph]. Kyiv, NNTs “IAE” Publ., 648 p.

10. Жук В. М. Інституціональні засади розвитку професії бухгалтера / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 2. – С.122–127.

Zhuk, V. M. (2010). *Instytutsionalni zasady rozvytku profesii bukhhaltera* [Institutional foundations of accounting profession development]. *Oblik i finansy APK* [Accounting and Finance of AIC], no. 2, pp. 122-127.

Дата надходження статті до редакції: 18. 11. 2016 р.

Objective. *The objective of the article is to analyze the current state of development of the accounting profession in Ukraine, to reveal the main directions and ways of accountants' competitiveness increase in the labor market in Ukraine.*

Methods. *In the process of study general scientific and special methods and techniques of knowledge are applied as well as the methods of analysis, synthesis, grouping, abstracting, generalization, induction and deduction.*

Results. *On the basis of the study the existing approaches to the definition of requirements to professional accountant are analyzed, and the contribution of specialists in accounting in the development of the enterprises of the state and society is formalized.*

Key words: *accountant, international financial reporting standards, professional activity, the profession of accountant, specialist, certificate.*

Цель. *Проанализировать современное состояние развития бухгалтерской профессии в Украине, раскрыть основные направления и пути повышения конкурентоспособности бухгалтеров на рынке труда в Украине.*

Методика. В ходе исследования применены общенаучные и специальные методы и приемы познания. В работе использованы методы анализа, синтеза, группировки, абстрагирования, обобщения, индукции и дедукции.

Результаты. На основании проведенного исследования проанализированы существующие подходы к определению требований к профессионального бухгалтера и формализован вклад специалистов по бухгалтерскому учету в развитие предприятия, государства и общества.

Ключевые слова: бухгалтер, международные стандарты финансовой отчетности, профессиональная деятельность, профессия бухгалтера, специалист, сертификат.

УДК 336.22
Каминський П. Д.,
канд. екон. наук, доц.,

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: kaminsky75@ukr.net

ПРИБУТОК ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

UDC 336.22
Kamynskyi P. D.,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,

Donetsk National University
of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: kaminsky75@ukr.net

PROFIT AND PROFITABILITY AS INDICATORS OF ENTERPRISE ACTIVITIES EFFICIENCY

Мета. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до категорій «прибуток» і «рентабельність» як ключових показників ефективності діяльності підприємства та шляхів їх зростання.

Методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових методів гносеології: методи теоретичного й логічного узагальнення, аналізу і синтезу, порівняння та прогнозування.

Результати. На підставі проведеного дослідження розглянуто прибуток та рентабельність як показники ефективності діяльності підприємства, проблеми зростання прибутку та рентабельності, визначено роль прибутку та рентабельності в сучасних умовах господарювання, а також наведено шляхи підвищення рентабельності та прибутковості продукції з метою виявлення факторів, які впливають на ефективність діяльності підприємства.

Ключові слова: валовий дохід, витрати виробництва, ефективність виробництва, прибуток, підприємство, рентабельність, резерви підвищення.

Постановка проблеми. Прибуток є головною рушійною силою ринкової економіки та певним гарантом прогресу соціально-економічної системи. Прибуток це узагальнювальний показник діяльності підприємства, але він недостатньо точно відображає ефективність підприємницької діяльності. Прибуток показує абсолютний ефект діяльності підприємства без урахування використаних ресурсів, тому його необхідно доповнювати показником рентабельності.

© Каминський П. Д., 2016